

Det hållbara friluftslivet – Tankesmedja för friluftsliv 2019

Sammanfattning av workshop

Verktyslåda för ett renare friluftsliv

Arrangör: Håll Sverige rent

Workshopledare: Hanna-Kajsa Fernström, Håll Sverige rent

Nedskräpningen är ett av våra största miljöproblem och 80 procent av skräpet i havet kommer från land. Tillsammans måste vi hjälpas åt för att ändra människors beteende och attityd kring nedskräpning. Syftet med workshopen var att utifrån väl etablerad kunskap om nedskräpning som fenomen arbeta fram förslag på insatser och åtgärder som kan medverka till ett friluftsutövande där mindre skräp efterlämnas.

Övergripande sammanfattning

Genom workshopen ville Hanna-Kajsa ge deltagarna en uppfattning om hur problembilden ser ut idag, vilka målgrupper man riktar sig till inom Håll Sverige rent och vilka metoder/redskap som finns för att göra dessa målgrupper mer benägna att minska nedskräpningen. Utifrån dessa grundläggande kunskaper var målsättningen att genomföra grupparbeten i två steg, vilka slutligen skulle mynna ut i ett antal förslag på åtgärder och insatser – verktyg för ett renare friluftsliv!

Kort sammanfattning av vad forskaren och praktikern framför

Hanna-Kajsa gav inledningsvis en historisk presentation av den verksamhet som organisationen Håll Sverige rent har bedrivit sedan 1960-talet. Bland de verksamheter som bedrivs idag nämndes Skräppapporten, som sammanställer fakta om skräp och presenterar en omvärldsbevakning inom området. Vidare arbetar man med skolan i projektet Grön Flagg, man arrangerar skräpplockningsaktiviteter, och i övrigt agerar Håll Sverige rent som kunskapsbank och samarbetspartner och man ger vägledning om skräphantering.

Mätning och uppföljning är ett viktigt inslag i det arbete Håll Sverige rent bedriver, och är överlag angeläget för att veta om man genomför rätt åtgärder. Därför utförs kommunmätningar, mätningar i parker med så kallade Heatmaps, mätningar längs leder, gator med mera, där man räknar skräp som påträffas och sammanställs. På en sträcka om ca 200 meter hittas i genomsnitt 114 skräp, varav merparten består av fimp och portionssnus. I parker (motsvarande en fotbollsplans storlek) påträffas i genomsnitt 2555 skräp. Även där överväger fimp kraftigt följt av papper- och plastförpackningar. Längs vandringsleder överväger snuset, därefter plastförpackningar. Fimp är inte lika vanligt förekommande i dessa miljöer.

I enkätundersökningar som gjorts visar det sig att särskilt snusare/rökare mellan 18 och 49 år svarar att de skräpar ner. Män skräpar i högre utsträckning ned än kvinnor och många förklarar att de inte anser sig ha kunskap om konsekvenserna eller att de inte tycker att nedskräpning är en viktig fråga. En stor del av nedskräpningen tycks förklaras av att vi idag har en livsstil där vi ofta äter när vi är på väg någonstans – ”on the go”.

En del av nedskräpningen kan sannolikt förklaras med ”the broken window theory” som innebär att vi gör som andra gör. Skräp föder därmed mer skräp – om någon lämnat lite skräp på en plats dröjer det inte länge förrän mer skräp ansamlas på den platsen. Enligt en undersökning av Naturvårdsverket vill människor i allmänhet inte skräpa ned, men gör det ändå. Troliga förklaringar är bland annat sociala normer, bekvämlighet och otydligt ansvar. En problematik som diskuterades är att man gärna slänger sitt skräp i papperskorgar om det finns några, men om dessa är fulla tenderar folk att slänga skräp intill dem – någon har inte tagit sitt ansvar och tömt dem...

Med denna bakgrundkunskap fick arbetsgrupperna i uppdrag att skapa en persona baserat på de vanligaste friluftaktiviteterna enligt den senaste rapporten om friluftsliv. Med utgångspunkt i dessa fick grupperna

diskutera typiska problembilder relaterat till nedskräpning. En av de vanligaste aktiviteterna är nöjes- och motionspromenader och här skapades en persona som var en hundägare i övre medelåldern, som var medveten om hälsa och nedskräpningens problem. Gruppen tänkte att det skräp som denna persona genererar främst är fimpas, snus, hundbajspåsar, tuggummi och annat småskräp. I övrigt tar man inte med så mycket som genererar skräp på dessa promenader. Att man skräpar ned trots sin medvetenhet beror på bekvämlighet och att det saknas skräpkorgar.

Varför skräpar man ner?

Efter det första arbetspasset pratade Hanna-Kajsa lite mer ingående om förklaringar till varför man skräpar ned. Här hänvisade hon till fem "S" och strategier för hur man med hjälp av dessa kan påverka andra att skräpa ned mindre:

1. Socialt – Vi gör som våra grannar och andra i våra nätverk:
 - a. Använd sociala normer för att påverka och motivera andra
 - b. Jobba med olika ambassadörer som din målgrupp triggas av! Personer som folk ser upp till
2. Simpelt –lätt att göra rätt! För att ändra ett beteende måste det nya vara enklare än det gamla:
 - a. Nudging – hjälp på traven
 - b. Skräpholkar
 - c. Rösta med din fimp
 - d. Fotsteg till tunnan
 - e. Fina och inspirerande tunnor
 - f. Lokala clean up-aktiviteter
3. Stödjande - När man märker att man kan påverka så är det mer troligt att man faktiskt gör det! En förändring kan kännas mer motiverande om den synliggörs.
4. Story – Berätta historier i positiva ordalag! Skapa en härlig känsla! Berätta historier som känns nära och berör, gärna bilder i stället för text!
 - a. Ex "vi har en dröm om att skapa ett skräpfritt Sverige"
 - b. Lokala bilder funkade bättre än bilder från andra delar av världen
5. Signaler – Använd konkreta mått som målgruppen lätt kan relatera till. Undvik globala, abstrakta och negativa mått
 - a. Prata om djur som blir skadade i vår närhet (inte sköldpaddor i Söderhavet)
 - b. Håll Norrköping rent (istället för Sverige)

Utöver de fem traditionella "S:en" lyfte Hanna-Kajsa ett sjätte:

6. Samverkan – Lokalisera samarbetspartners och skapa gemensamt synsätt
 - a. Identifiera problembild, målbild och vision

Handlingsplan för minskad nedskräpning

I det följande arbetspasset fick arbetsgrupperna utgå från sina persona och tillhörande problembild för att med hjälp av de fem S:en ta fram en handlingsplan för minskad nedskräpning. I den redogörelse som följde diskuterades både problem och lösningar. En problematik som gavs lite mer utrymme handlade om toalettlösningar längs leder – ska sådana tillhandahållas så måste de också tömmas och skötas vilket kräver mycket resurser. Frågan växte till en mer grundläggande och någon föreslog att vi kanske behöver hitta tillbaka till enklare friluftsliv – "Back to basics" som inte kräver så mycket utrustning och resurser.

Vidare uttrycktes tankar om att vi idag arbetar med skräp och avfall från friluftslivet på allt för stor detaljnivå. Hur kan vi hantera avfallet i ett större perspektiv? Ska friluftslivets skräp omfattas av kommunala avfallsplanerna? Kan ett mer aktivt arbete med kunskapsspridning medverka till att färre resurser behöver läggas på avfallshantering? Det är samtidigt viktigt att bygga en avfallsinfrastruktur som kan stödja den växande besöksnäringen.

Utifrån problembilden kopplad till personen "Parkbesökaren" föreslogs åtgärder som pantsättning av förpackningar (pappers-/plast), upplysta papperskorgar/soptunnor och sociala ambassadörer som agerar föredömen.

För problembilden kopplad till sol och bad på stranden diskuterades att fimpar kan "oskadliggöras genom att förbjuda filtret, men också att besökare kan packa om sina medhavda mat-/dryckesvaror i egna förpackningar som kan tas med hem igen. Ett förslag var att använda "Rösta-med-fimpen"-lösningen som uppmuntrar folk att slänga fimpen i en behållare där man samtidigt röstar för eller emot en fråga som helst uppfattas som angelägen för målgruppen på stranden eller på annat sätt känns rolig och lockar att slänga fimpen där.

En lösning som diskuterades kopplad till nöjes-/motionspromenader är att anpassa soptömning längs dessa stråk utifrån behovet, istället för att följa ett strikt schema för hela tätorten.

Andra åtgärdsförslag som arbetades fram var, utifrån de sex S:en:

1. Socialt – Skräpplockaktiviteter, Plogga (plocka och blogga)/Influencers
2. Simpelt – färre engångsförpackningar, pant på förpackningar
3. Stödjande – fler papperskorgar, gärna med sortering, som är kreativt utformade och självrapporterande (när fulla), Appar (ex sop-app – var finns möjlighet att slänga skräp i ett större område)
4. Story – Berätta vad som händer med djur och natur när vi skräpar ned (gärna på välbesökta platser som t ex stränder)
5. Signaler – Mäta och informera löpande om nedskräpning på en plats (park, strand)
6. Samverkan – samarbeta med handeln och näringslivet i området/kommunen/regionen

Kontakter: Hanna-Kajsa Fernström, hanna-kajsa@hsr.se och Stefan Hållberg, stefan.hallberg@hsr.se

